

Xymena ZANIEWSKA

Architekt, wybitnie utalentowana autorka opracowań scenograficznych dla teatru, telewizji i filmu, główny scenograf telewizji polskiej, przedstawicielka średniego pokolenia plastycznego.

W roku 1952 ukończyła Wydział Architektury Politechniki Warszawskiej zaś w roku 1956 Wydział Architektury Wnętrz warszawskiej Akademii Sztuk Plastycznych. Pracowała początkowo w Instytucie Wzornictwa Przemysłowego interesując się głównie projektowaniem różnego rodzaju ekspozycji / m.in. w Paryżu, Londynie, Sztokholmie, Wiedniu, Barcelonie, Tokio, Leszanie, gdzie otrzymała w roku 1971 nagrodę Związku Architektów Szwajcarskich / oraz obiektów urbanistycznych i wnętrz.

W latach pięćdziesiątych rozpoczęła swoją współpracę z telewizją - młodą wówczas w Polsce dziedziną sztuki poszukującą współpracowników i własnych konwencji artystycznych. Plonem tej współpracy stały się opracowania scenograficzne do 250 dużych spektakli telewizyjnych reżyserowanych przez twórców tej miary, co Kazimierz Kuc i Adam Hanuszkiewicz.

Związki Xymeny Zaniewskiej z teatrem zapoczątkowała praca pedagogiczna w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej w Warszawie / 1960-64/.

Scenografie teatralne prezentowała Zaniewska od roku 1961 - przede wszystkim na scenach warszawskich, w Teatrze Powszechnym i Małym, projektując jednocześnie dla ośrodków teatralnych innych miast i teatrów operowych.

Do najwybitniejszych prac telewizyjnych Xymeny Zaniewskiej

zalicza się kompozycje scenograficzne spektakli : "Makbet"
Szekspira /1964/, "Żołnierze" Brylla /1965/, "Beniowski" Słowac-
kiego /1966/, "Kroniki Bolesława Prusa" /1968/ według scenariusza
Hanuszkiewicza.

Teatr wzbogaciły zwłaszcza takie kompozycje scenograficzne
Żaniewskiej, jak : "Pan Wokulski" według słynnej powieści Prusa
/Lalka" /1967/ i opracowanie sceniczne innej powieści tegoż au-
tora - "Pani Letter" /1968/, projekty do spektakli fredrowskich
"Śluby panieńskie" /1969/, "Damy i huzary" /1968/, "Mąż i żona"
/1972/, opracowania plastyczne cieszącego się wielką frekwencją
spektaklu "Czarna komedia" Shaffera /1969/ oraz scenografia
do słynnej interpretacji dramatu Słowackiego "Kordian" /1970/.
Ostatnio Teatr Mały w swoich pięknych nowoczesnych wnętrzach
aranżował plastykę sceniczną Żaniewskiej przy okazji spektakli
"Wygnańcy" Joyce'a, "Miesiąc na wsi" Turgeniewa i "Jezioro
Bodeńskie" według Dygata.

Żaniewska należy do grona współtwórców polskiej plastyki tele-
wizyjnej, jej specyficznej poetyki i środków wyrazu. Do scenogra-
fii małego ekranu przeniosła skrótowość myślenia grafika i meta-
forykę właściwą sztuce surrealistów. Do studia telewizyjnego wpro-
wadziła rozległe pejzaże fotografii - zamiast iluzjonistycznych
dekoracji teatralnych - i prawdziwe przedmioty w funkcji komenta-
torów akcji i współpartnerów aktora. W inscenizacji "Żołnierzy"
Brylla przedmiotem takim był żywy koń - symbol tragicznego losu
polskich obrońców, zagubiony w pustej, "zdeprawowanej" przestrzeni
studia.

Wyobraźnię twórczą Zeniewskiej charakteryzuje poszukiwanie tworzyw i faktur umysławiających sens i niepowtarzalny klimat utworu. Jej scenografia do "Damy i huzarów" "rzeźbiona" była cała w sosnowym drewnie, plastyka "Pani Letter" skomponowana z kretonów a adaptacja "Lalki" upodobniała się do beżowo-aksamitnego bibelotu. Sukces teatralny tej metody i jej wutorce przyniosła niedawna scenografia do spektaklu "Miesiąc na wsi" rozgrywająca się w "wygrzanej biologii" ogrodu z prawdziwą zieloną trawą, krzewami i sadzawką. Jednakże Zeniewska nie zamyka się w kręgu poszukiwań tego tylko rodzaju. Stara się odnaleźć dla swoich metafor głębsze, bardziej wyabstrahowane znaczenia. Dowodem może być choćby scenograficzny pomysł "Komedii omyłek" - system jakby dsicięcych zjeżdżańni wprawiający w ruch całą akcję.

Scenografia teatralna Zeniewskiej wielokrotnie prezentowana była za granicą m.in. "Damy i huzary" w Finlandii a "Don Juan" Moliere'a i "Komedie omyłek" Szekspira - w Karlsruhe.

Artystka znana jest widzom amerykańskiej telewizji, w której prezentowano głośny film "Gry" według jej scenariusza oraz projektów scenograficznych. Film ten zdobył szczególne wyróżnienie - Prix Italia.